

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL X

No. 16

13

APRILIE

1930

În acest număr: *Chemare către intelectualii țării de General Averescu; Iertare... de I. Agârbiceanu; O demisie intelectuală de Gh. Tulbure; Scrisorile sixtine de V. P. Râmnicănu; Cronica politiceii interne: Incepe destrămarea; Traegdia dela hotel Metropol; Politica și armata de Alexandru Hodoș; Cronica politiceii externe: Situația politică în Germania de V. P. R.; Gazeta rimată: Săptămâna pațimilor de Iuda Iscariotul; Insemnări: Manifestul către intelectuali, Eroii postbelici sau trădători cu anticipație, La răspântie, Necuviințe voinicești, Festivalul poeziei, O întrebare de actualitate, Mărturisirea trupului, etc. etc.*

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. REGINA MARIA No. 35

32 PAGINI

UN EXEMPLAR 10 LEI

Țara Noastră

Chemare către intelectualii țării

Un val de amărăciune și desnădejde s'a abătut peste sufletul poporului nostru, ca o urmare a multelor zguduiri prin care a trecut țara.

În această stare de fierbere generală opinia publică s'a obișnuit tot mai mult să atribue partidelor politice cauzele răului. Din multe părți se simte o pornire de dușmănie care merge până la credința că suprimarea lor ar fi o reală binefacere pentru propășirea neamului.

E o greșală în această judecată pripită!

Se pierde din vedere că pentru orice cărmuire se cere un aparat de stat, care nu poate fi rezultatul unui guvern ci emanația unui larg rezervoriu de energii menite să exprime pulsația națiunii însăși.

Pilda cea mai vădită ne-o dă în această privință Italia de astăzi.

Răul la noi nu este în existența partidelor ci în alcătuirea lor, precum și în procedeul de care uzează pentru a ajunge și a se menține la putere. Firesc ar fi ca grupările politice să reunească valorile de gândire ale țării, din nenorocire însă, datorită unei dăunătoare prejudecăți, numai o parte din firile alese se dedică aici vieții publice, primind cu reale sacrificii toate inconvenientele ce decurg din ea.

Restul se ține departe de politica militantă printr'o condannabilă abstenență, înmulțind numărul spectatorilor critici. Din această cauză elemente de a doua mână s'au ridicat la suprafață, fără justificări intelectuale sau sufletești. Astfel a degenerat politica în politicianism, inspirat numai de mici chestiuni personale, astfel s'a așezat pe temelii subrede prosperitatea generală a țării.

S'a scăpat din vedere că fără riscuri de ordin particular nu se poate închipui o promovare a intereselor obștești.

Ruina Rusiei se datorește indiferentismului păturii culte care în fața primejdiei a stat cu brațele încrucișate. E prea firesc, că dacă

țarismul ar fi avut o altă alcătuire organică s'ar fi desfăcut din făgașul unui absolutism sterp și o mână de îndrăzneți n'ar fi isbitut să prăbușească peste noapte un imens imperiu.

Evenimentele dela noi, fără asemănare directă cu cele din Rusia de eri, sunt totuși și ele prevestitoare ale unor sbuciumări apropiate, dacă destrăbălarea politică actuală merge înainte. Printr'o sfortare supremă România trebuie readusă la o alvie normală.

Nu se poate închipui o astfel de sfortare, fără concursul păturii intelectuale a națiunii.

Votul obșteșc la noi, mai cu seamă dela dispariția regelui Ferdinand, a trecut fără nici o restricțiune conducerea țării în mâinile corpului electoral.

Privind realitatea în față, vom face triste constatări.

Corpul nostru electoral, așa cum apare după o experiență de un deceniu, e lipsit de pregătirea trebuincioasă problemelor mari cari cad în sarcina lui. El poate fi asemănat cu un minor fără voință, supus înșelăciunilor lipsite de scrupul și intimidărilor îndrăznețe! Cei zece ani ne arată că politicienii, străini de binele public, au putut să-l acapareze în mrejele lor.

Partidul poporului făcându-și examenul de conștiință în fața frământării grele din țară, își reamintește de programul lui inițial, care lansa ideia unei reforme morale în politica țării, preconizând amputarea politicianismului prin suprimarea clientelei electorale.

În ambele sale guvernări a fost împiedicat de evenimente să inaugureze această operă de necesară prefacere. În prima guvernare restabilirea ordinii prin stârpirea curentelor subversive, în a doua grijile datorite bolii Regelui ne-au împiedicat să realizăm aceste gânduri de purificare. Cei cari au urmat după noi lipsiți de asemenea preocupări, au abuzat peste măsură de slăbiciunea vremelnică a vieții noastre de stat.

Țara a ajuns astfel sub cârmuirea a doi factori constituționali minori cu toate consecințele fatale. Faptul că Regele minor se găsește sub tutelă n'a atenuat câtuși de puțin răul, fiindcă această tutelă, la rândul ei lipsită de experiență, a crezut din primul moment că linia cea mai bună de conduită era de a se orienta după corpul electoral, neținând seamă că avea aface cu alt minor fără tutelă.

De aici toate relele cari s'au încuibat la noi.

E timpul să ne reculegem în ceasul din urmă!

Partidul poporului s'a hotărât să ia lupta pentru salvarea țării din ghiara păcatelor care o bântue sub masca democrației. Ne trebuie o reculegere, ca să nu ajungem pe povârniș. Elita neamului trebuie să-și exercite prerogativele ei firești, de îndrumare a spiritului public.

La cotitura primejdioasă la care am ajuns, pătura intelectuală are datoria să se smulgă din indiferență și să ia parte direct sau indirect la sfortările cinștite ale unui partid politic care cu curaj și sinceritate arată drumul tămăduirii. Nemișcarea în astfel de împrejurări e o lipsă de datorie către patrie.

Iată de ce, începând pregătirea pentru doborârea prin orice mijloace a unui regim politic nefast, primul meu cuvânt se îndreaptă către toți intelectualii din țară în afară de partidele politice, cari văzând roadele demagogiei triviale vor simți și revolta și puterea de împotrivire.

Acei cari sunt destul de luminați pentru a vedea primejdia și destul de curaji la suflet pentru a-și iubi țara să-mi dea mână de ajutor în străduința de restabilire a unui echilibru în viața noastră de stat.

Programul acestei lupte, care trece peste cadrul întrecerilor dintre partide, se rezumă în următoarele puncte:

1. Așezarea mecanismului nostru electoral pe noi temelii, pentru ca atotputernicia corpului electoral să fie înfrântă pe timpul minorității sale.

2. Reducerea la minime proporțiuni a posibilității de a se falsifica voința corpului electoral minor prin momeli și intimidări, cu alte cuvinte paralizarea influenței nefaste a electorilor, cecece ar însemna binefăcătoarea suprimare a clientele electorale cu tot cortegiul relelor ce decurg din ea.

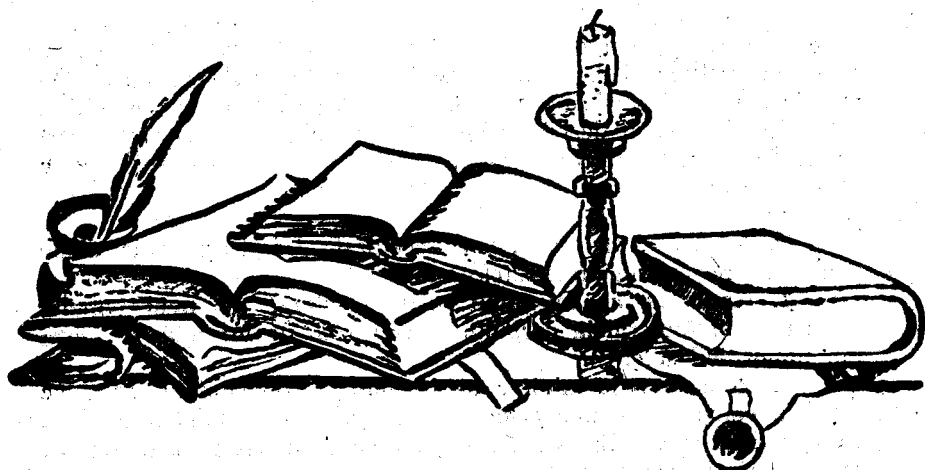
3. Asigurarea unei bune conduceri a treburilor obștești prin deplasarea centrului de gravitate al sistemului nostru electoral dinspre cantitate spre calitate. Intronarea principiului de selecțiune a valorilor, în locul indicațiilor actuale ale unui sistem electoral intimidat sau corupt.

4. Scoaterea din viața politică pe cale judiciară a șarlatanilor electorali.

5. Liberarea definitivă a Coroanei de sub tirania numărului unui corp electoral minor, lărgindu-i atribuțiile de inițiativă și libertatea de a hotări așa cum prevede explicit litera Constituției noastre.

Crezând în aceste înviri și convins de ajutorul lumii conștiente de valoarea lor, chem la luptă nouă pe intelectualii din țară.

GENERAL AVERESCU

Iertare...

În doctrina și credința creștină mântuirea prin Isus Hristos se rezumă în iertarea omului, în împăcarea lui cu Dumnezeu, în posibilitatea, prin grație, de a ajunge din fiul omului, fiul Domnului. Mântuitorul a pus la temelie legea celei noi, a nouilor relații între muritori, iertarea celui ce și-a greșit. În rugăciunea pe care El ne-a învățat, ca și în întreaga Lui propovăduire a pus ca o condiție de a fi iertați, să iertăm și noi alțora. — „Și ne iartă nouă păcatele noastre, precum iertăm și noi greșelile noastre”. În clipa supremă a tragediei Sale, când își încredința de pe lemnul crucii Părintelui Său ceresc, sufletul, se ruga însuși: „Părinte, iartă-le lor că nu știu ce fac”.

Iertarea este ca o năzuință, o calitate naturală a spiritului omenesc, sau este o forțare, o impunere? Porneste sentimentul iertării din însăși rădăcinile vieții noastre, sau este o calitate datorită educației, sau, mai ales o constrângere a vieții sociale?

Ce este iertarea? Este ea o simplă uitare? Uitarea naște din ștergerea sau acoperirea senzației de către scurgerea timpului. Fiziologic cele mai multe senzații își diminuează intensitatea, își întunecă fața cu scurgerea zilelor sau anilor, luându-le locul său umbrindu-le senzațiile proaspete din fiecare zi. Știm, că și cele mai grele dureri, cari în timpul nașterii lor ne-au părut insuportabile, cu trecerea vremii se micșorează până ce rămân numai o amintire. Puterea lor de a înfrân întreaga ființă scade în așa măsură, încât chiar printr'un act

de voință, nu le mai putem deștepta decât într'o slabă măsură, sau numai ne pare că le putem simți. Cine mai poate plânge cu lacrimi adevărate pe mortul său iubit, dinainte cu două zeci de ani, sau chiar mai puțini? Cine se mai poate răzbuna pentru o ofensă după trecerea alor zece ani? Excepții se întâlnesc uneori, dar legea uitării rămâne neștirbită, fiind unul din marile bunuri ale vieții omenești, și chiar o condiție pentru posibilitatea ei.

Uitarea implică deci și iertarea. Dar această iertare este numai rezultatul unui proces fiziologic. *Nu este un act al omului*, ci un proces natural. În chipul acesta, dacă iertarea ar fi uitare, și despre animale am putea spune că sunt capabile de iertare. Câinele lovit, care te-ar mușca azi dacă nu te-ai apăra, peste o lună îl poți întâlni necinarmat: nu-ți va mai face nimic.

Iertarea, care e pusă la temelul relațiilor dintre oameni în societatea creștină, nu poate fi însă urmarea unui proces fiziologic natural care se termină în uitare, fiindcă în acesta nu este nici un merit, nici perfecționare a omului și nu poate învednici nici o răsplătă. *Ea trebuie să fie un act conștient, prin care îți îndepărtezi din spirit reșensul, ura, dușmănia, dorința de răzbunare față de deaproapele, și anume înainte de a fi se fi șters din suflet urmele lăsate de senzațiile neplăcute produse de potrivit.*

Iertarea în acest înțeles este un act al nostru, conștient și determinat de voință. A voi să ierți, nu este acelaș lucru cu a ierta. Procesul psihologic al iertării voite este nespus de lung, adeseori imposibil, de cele mai multe ori prea târziu, — ori cari ar fi elementele cari determină voința, afară de unul singur: dragostea.

Când voința noastră e determinată să ierte din alte motive, nu din iubire, iertarea nu este niciodată întreagă, repulsiunea nu se șterge desăvârșit din suflet, de cele mai multe ori e interesată, incompletă, sau, cu alte cuvinte, nu este iertare.

Astfel credem a nu rătăci afirmând că iertarea nu e calitate nativă a spiritului nostru, nu e însușire a spiritului brut, ci o virtute nouă a sufletului încreștinat. Înainte de creștinism iertarea lumina rareori viața individuală sau colectivă. Nu era considerată ca o virtute, ci ca o imperfecțiune, o slăbiciune sau chiar o lașitate. Uneori era șocată drept un capriciu al celui mare, pentru a se amuza.

Și azi ar fi tot așa de rară, fără doctrina creștină. Izvorul iertării este unul singur: iubirea deaproapelui tău. Iar porunca iubirii a adus-o în lume Mântuitorul: „*Poruncă nouă vă dau vouă, ca să vă iubiți unii pe alții*”.

Toate eticele vechi au spus: „*Dințe pentru dințe, să iubești pe prietenul tău, să faci bine celor ce-ți fac bine, să te răzbuți pe cei ce-ți fac rău*”.

Cu adevărat, deci, porunca iubirii era o poruncă nouă, iar virtutea iubirii față de cel ce s-a greșit o floare nouă răsărită în viața omenească.

Temeiul acestei iubiri din care singură naște iertarea, ca act uman, este fundamentala dogmă creștină că toți oamenii suntem fiii aceluias Părinte ceresc, și deci *frați* între noi.

Dogma cuprinde adevărul vecinic. Altfel niciodată nu am putea să ne apropiem de înțelegerea faptului răscumpărării. Pentru că nu atotputernica lui Dumnezeu se poate opune misterului Intrupării, ci *motivul* care L'a determinat să ne trimită un Mântuitor, prin care să fim ierțați de păcate.

Dacă Dumnezeu nu ar fi cu adevărat Părintele, și noi fiii, n'am putea avea nici umbra înțelegerii acestei taine. De aceea trebuie să primim adevărul: din pricina iubirii Părintelui, s'a întrupat Isus. De altfel este scris: „Așa a iubit Dumnezeu lumea încât și pe Fiul Său unul născut L'a dat“.

Iertarea adevărată naște, deci, din iubire. De aceea nu o vom întâlni întreagă decât acolo unde iubirea e mai mare. De aceea, din inimă întreagă, iartă aproape numai părinții pe fiii lor, pentru că iubirea părinților pentru copii e cea mai mare de pe pământ. Iubirea părintească e gata să ierte de nenumărate ori, și celor mai răi dintre copii. Pentru aceea a asemănat Isus pe Dumnezeu care iartă cu părintele din Evanghelie în parabola Fiului rătăcit. N'a luat ca pildă iubirea de frate, sau iubirea dintre soții de căsătorie, ci iubirea părintelui, a omului părinte:

Esența iertării nu consistă numai în îndepărtarea conștientă din suflet a repugnării, a urei, a dușmăniei, a dorinței de răzbunare, a mâniei. Aceasta e numai partea *negativă* a iertării adevărate, aceea care aduce uitarea. *Partea pozitivă*, elementul creator al iertării, este dorința din inimă a *îndreptării* celui rătăcit, și oferirea cu bucurie a mijloacelor, câte le poți da, pentru a-l feri pe deaproapele de o nouă greșală față de el însuș, de tine sau de alții.

Când spui: am iertat, nu zici numai: am uitat, ci îți iei obligamentul de-a ajuta la îndreptarea celui greșit. „Dumnezeu nu voește moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu“.

Dar ce alt îndemn ar putea determina voința noastră să ne purtăm așa cu cel ce ne-a greșit, decât îndemnul iubirii, decât confundarea deaproapelui în noi înșine? „Să iubești pe deaproapele tău ca însuși pe tine“.

Pentru, îndulcirea relațiilor dintre oameni, pentru perfecționarea, pentru umanizarea vieții, pentru pregătirea păcii pe pământ, era într'adevăr nevoie de o doctrină care să facă *posibilă* iertarea: *doctrina și porunca iubirii*.

Trăim în mijlocul puterilor implacabile ale naturii polarizate de legi deosebite, toate neîndurate în înțelesul că trebuie să se execute, să se îndeplinească. Trăim sub puterea instinctelor o mare parte din viața noastră pur materială. Trăim sub îmboldurile patimilor izvorâte din spirit nu din materie: sumeție, ură, pizmă. Se cuvenea să ni se dea o putere prin care să facem flexibile puterile brute ale spiritului.

Mânia și pizma și răzbunarea să nu se descarce cum se descarcă trăznetul.

Omenirea era nenorocită când nu cunoștea iertarea, fiindcă nu cunoștea iubirea. Niciodată supunerea la instinct, material sau spiritual, nu a mulțumit decât în clipa întâia. Regretul, tristețea, nenorocirea, pierderea liniștei, veniau îndată.

Iertarea a venit odată cu iubirea.

Dar câți creștini azi iartă din inimă? Câți nu se plâng, în ei înșiși, sau în fața altora, că nu pot ierta? Câți, după ce le-a reușit să aibă elementul negativ al iertării, nu s'au apropiat nici odată de cel pozitiv? *Au uitat, dar n'au putut voi binele celui greșit*, cu atât mai puțin i-au putut fi de ajutor acestuia în regenerarea sa. Spun că vreau, dar nu pot. Intru atâtă iertarea nu pornește din rădăcinile vieții noastre, nu este o calitate a spiritului brut.

Și nu mințesc! În adevăr vor, dar nu pot. Și cred că-i un defect al psihologiei lor, a lumii lor sentimentale, o urmare a temperamentului lor.

Dar nu pot, sau nu pot deplin ierta, pentru că nu au iubire destulă. Iar aceasta nu este așa de ușor de câștigat precum s'ar crede. E nevoie de mare luptă, de răbdare, și de o concepție real creștină despre lume și viață. Și chiar atunci mai este nevoie și de ajutorul de sus. Dar numai prin îndeplinirea poruncii celei noi, a iubirii care cuprinde și iertarea, se va umaniza cu adevărat omenirea, se va coborî împărăția lui Dumnezeu pe pământ.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I. AGÂRBICEANU

O demisie intelectuală

— Dela Szabó Dezső la Gheorghe Mille —

Romancierul maghiar Szabó Dezső din Budapesta s'a hotărât să devie român, luându-și numele de Gheorghe Mille. In luna viitoare se va stabili la București...

(Ziarele).

Cazul e aproape unic.

Vâlva, pe care a stârnit-o în presa cotidiană este deci explicabilă. Am așteptat înadins ca senzația să-și facă ocolul presei și să se risipească norii de praf, pentruca ecourile odată stinse și perspectivele limpezi, să ne putem spune cuvântul cu toată seninătatea, de care se cuvine să fim povățuiți în fața unui eveniment literar de o atât de amplă semnificație. Dealtfel hotărârea marelui scriitor din capitala Ungariei, luată într'un moment de amărăciune, atâta timp cât stătea încă pe planul purei intenții, era susceptibilă de modificări. Mai ales, că în astfel de acțiuni surprinzătoare adeseori intervine și rolul fatal al temperamentului sau al hazardului.

Iată însă, că într'un recent interview d-l Szabó Dezső declară „că chiar dacă ar trebui să cerșească pe străzile Bucureștilor sau să vândă cartofi ori țigări, dânsul tot la București vine”...

Stăm, vasăzică, în fața unui fapt serios: unul din cele mai puternice talente creatoare ale neamului unguresc, la vârsta de 50 de ani se expatriază și se lapădă de tot ce a fost, pentruca să devie scriitor român.

Fenomenul, prin însăși nota lui excentrică, iese din cadrul faptelor diverse. Și prin dramatismul său impresionant e propriu să germineze o întreagă floră de sugestii și interpretări.

Să ne oprim puțin asupra lui și să-l privim sub toate aspectele, eliminând firește orice notă de subiectivism.

„Asimilații în literatură“

Istoria literaturii universale ne oferă exemplul unei serii nefârșite de scriitori, a căror origine și limbă maternă a fost alta decât limba în care au gândit și au scris. Chamisso, un emigrant francez, ajunge poetul național al germanilor. Mai național decât ovreiu! Heine, de pildă, care s'a născut și a crescut în Germania. Jules Verne, un evreu polon, a fost odată cel mai popular povestitor francez. Tânărul Iosif Kujeniowski, un alt polonez, intră ca maestru în panteonul literaturii engleze, sub numele de Iosif Conrad. Delicatul poet german Rilke, originar din o familie daneză, a trăit la Paris, a scris toată viața nemțește și a murit în Elveția, ca un om fără țară.

La nici un alt popor n'au fost mai frecvente cazurile de „asimilare“, ca la unguri. Este un adevăr banal, că o mare parte a celebrităților literare, culturale, științifice și politice de dincolo de Tisa, n'au fost unguri de rasă. Erau cele mai înzestrate elemente din sânul neamurilor conlocuitoare, care primeau botezul limbii ungurești, adoptând, încă din fragedă tinerețe, maghiarizarea numelui strămoșesc, singura posibilitate de afirmare în viața publică a Ungariei felix. Scriitori, artiști și savanți ca Petöfi, Herczeg, Rákosi, Gárdonyi, Toldy, Réti, Hunfalvy, Vámbéry, Apáti, Marczali și alții, zeci și sute, cari au ilustrat panteonul culturii maghiare, n'au avut în vinele lor nici un strop de sânge din vița arpadiană. Procesul renegării și asimilării lor s'a produs însă înainte de ce ar fi scris în limba lor maternă. Ei sunt cunoscuți deci exclusiv ca scriitori maghiari.

* * *

Nu tot acelaș este cazul romancierului Szabó Dezső.

Nu este vorba aci de simpla și fatala confopire a unei unde pârbege în uriașă imensitate a valurilor mării. Problema este mai complicată, fenomenul e ceva mai straniu. E vorba, că unul din cei mai geniali scriitori ai unui popor, după o lungă activitate literară, încercat de prestigiu și strălucire, într-o bună zi trece cu arme și bagaje în tabăra „dușmanului de veacuri“. Și trece injurându-și neamul cu afurișanii. Așa se explică uraganul de revoltă, ce l'au stârnit în presa maghiară declarațiile „convertitului“, care și anunța

subit plecarea și a cărei motivare, abondentă în sincerități usturătoare, a venit ca o lovitură de măciucă.

— Auzi dumneata! Un ungar să-și renege neamul! Și ca culme: să se facă român! Szabó Dezső a fost declarat pur și simplu „nebu“.

„Guliver între pitici“

Ca un mic eșanțion din ploaia de proteste și insulte, ce s'au revărsat asupra „fiului răfăcit“, ascultați în ce ton scrie fratele său, preotul reformat Szabó Jenő din Ardeal, care-i adresează o lungă și patetică scrisoare deschisă:

— „Un ultim cuvânt mai am pentru tine. Sper, că nebunia nu ți-a întunecat mintea complect. Cum se poate să-ți pân-gărești trecutul, săvârșind aberația de a te preschimba peste noapte *din panteră în lup*? Pasul tău constituie cea mai formidabilă rușine și acuzare la adresa neamului nostru, el fiind propriu să alimenteze din nou ura atavică și nestinsă, care transmite dealungul generațiilor osânda, că „*a fi ungar este un vițiu din naștere*“. Or, dacă atât de mult te doare viața în patria ta, înțeleg să cauți adăpost între uriași, dar nu'nțeleg să *devii Guliver între pitici*. Se poate ca să pleci tot-mai în casa dușmanului, care cu o diabolică bucurie jubilează ori-decâteori suntem loviți de o rușine sau nenorocire? E cu puțință ca tu, un titan, un suflet de erou, să-ți sapi groapa de viu? Adună-ți mințile și vino-ți în fire! Nu-ți profana neamul — atât de sfâșiat la suflet — și nu înfige ca un criminal, cuțitul în inima propriei tale mame...“

* * *

Nu sunt simple vorbe de frate supărat. Este ecoul opiniei publice, sunt accentele de durere prin care respiră psihologia specific maghiară. E concentrat în acest apel disperat tot disprețul orgoliului unguresc la adresa noastră, toată mândria rănită a șovinismului feroce, care nu admite gestul eliberator al „transfugului“, nici atunci, când l-a boicostat ca scriitor și l-a lăsat pradă mizeriei. Și'n vreme ce presa evreo-maghiară se bocește ca'n preajma unei catastrofe naționale, iață câteva din mărturisirile măiestrului maghiar, care și-a încredințat spovedania rotativelor, pentru a o transmite'n largul lumii:

„O evadare din închisoare“

— Mă expatriez fiindcă aici nu pot să mai trăiesc. Eu am văzut din capul locului, că neamul meu are o mie de *bube istorice*. Și am spus: aici nu există decât un singur drum: toate rănile trebuie atacate deodată, în front și'n flancuri. Dar nu s'a putut. Toți s'au repezit asupra mea, să mă amuțească. S'au conjurat toți, ca la o comandă, să mă facă imposibil. Cazul meu este un *fenomen politic*. Este un exemplu simbolic de situația degradantă ce-l așteaptă.

de intelectualul maghiar, care înțelege să muncească, să creieze. Am sentimentul, că mama mea — care a fost româncă de origine — s'a sculat din mormânt și a venit să mă salveze din temnița aceasta. Să încep o nouă viață. Cercetarea acestei obârșii, examinarea acestui sentiment mi-a arătat că *eu sunt străin aici printre unguri...*"

Izolarea maghiară

Ne aflăm deci în fața unui izolat. Pentru cei cari cunoaștem fizionomia sufletească a intelectualității maghiare, speciala ideologie socială și politică a Ungariei, fenomenul este explicabil.

Cei doi stâlpi, pe care se rezima Ungaria de ieri: clericalismul și feudalismul sunt și azi în picioare. Nici războiul nu i-a putut clătina din loc. Un singur element nou a adus marele cataclism european în psihologia poporului unguresc: *sentimentul complectei izolări.*

După război ungurii s'au pomănit nu numai amputați, dar și singuri. Fără nicio înrudire de sânge și de limbă, fără frați, fără surori între popoarele Europei, apropierea politică și culturală de nemți s'a dovedit și ea un simulacru, o amăgire de veacuri. Izolarea demoralizează, ca un blestem. Intelectualul maghiar simte amărăciunea acestui sentiment cu atât mai adânc, cu cât se găsește situat mai sus pe scara sensibilității de ordin patriotic. Primul, care a simțit profund tragicul sguduitor al acestei izolări și l-a plâns în versuri a fost poetul *Ady Endre*. Escaladând generațiile unui mileniu, parcurgând enorma curbă sufletească dela moștenirea lui Hunor și Magor până la Verlaine și Baudelaire, el era obsedat de ideia, că a fi unghur este un stigmat din naștere. A scrie într'o limbă care nu se mlădie la rimă este o nenorocire.

Ady este precursorul lui Szabó Dezső. Acesta-i transpune zestrea spirituală în proză. Omul de geniu mai este și prin definiție *un izolat*, unul care se singularizează pe ideia unei misiuni superioare. Szabó Dezső și-a văzut neamul trunchiat și singur, pe marginea prăbușirii. Și atunci s'a crezut dator să-i desvelească „bubele istorice“. Să le ardă cu fierul roșu. Singura cale către mântuire mai rămâne: renașterea prin noi înșine, curățirea de păcatele atavice. Mănat de viziunea aceasta pornește la atac contra tuturora.

Bellum unius contra omnes

Săgețile lui atacă deodată și *clerul catolic și aristocrația maghiară și pe evrei*. Toți stâlpii, pe care se razimă minciuna socială și nedreptatea politică a Ungariei și pe care el îi socotea simplii monștri în putrefacție. Catholicismul înseamnă, cum știm, imperialism și reacționarism spiritual. Autocrație, absolutism și latifundii de mână moartă. În plus are un caracter universal, deci nu specific maghiar, și este reprezentat prin elemente eterogene, recrutate din contrabanda altor neamuri. Intrunește deci foarte condițiile pentruca un unghur neaș, de pură esență calvină, ca Szabó Dezső, să-l deteste din

adâncul sufletului. Aristocrația reprezintă privilegiile, exclusivismul și opresiunea politică, plus parazitismul agrar. Iar evreimea deține finanțele, comerțul și presa țării, exploatând pe toți și pe toate. Iată icoana, a cărei privire îl exasperează pe Szabó Dezső. Toți uzurpatorii, toți idoli falși trebuie sfărâmați! Am să-i sfărâm singur, cu condeiul meu, — și-a zis, inspirat, scriitorul din mansarda lui săracă din Buda. Deci: *bellum unius contra omnes*.

Aici zace greșala lui. De aici insuccesul lui.

Dacă pornești la atac contra ierarhiei catolice, atunci asociază-ți cel puțin pe evrei. Dacă vrei să distrugi pe evrei pune-te bine mai întâi cu catolicii. Vrei să ridiculizezi pe savanții și academicienii consacrați, ai nevoie de presă. Contrar, riști să îți scoli pe toți asupra capului.

Dar omul dârz, încrezător în condeiul și'n adevărul său, nu cunoaște târguiala. Szabó Dezső și-a ales pamfletul și literatura drept calea cea mai directă pentru a vorbi oamenilor, pentru a le deschide ochii să vadă prăpastia. Intocmai ca Ibsen și ca Tolstoi, a ogândit în scrisul său toate maladiile sociale, toate minciunile convenționale, toți viermii care rod tulpina nenorocită alui Árpád, transplantată în centrul Europei. Azi este un înfrânt.

Omul și opera

Incontestabil este însă un mare talent. Proza lui este de o vigoare, de o bogăție și o strălucire necunoscută la predecesori. Romanele sale de factură și perspective tolstoiane, ating culmi de frumusețe și perfecțiune, alături de care deliciosul povestitor Jókai pare un Jules Verne. Fantazia și psihologia sa amintește profunzimea lui Dostoiewski. Eroii săi sunt ființe vii, sunt făpturi omenești în carne și'n oase, cu toate calitățile și scăderile specific ungurești. Ca toate lucrările de artă desăvârșită, opera lui este o creatură viie, unică și neimitabilă. Este contopirea sufletească a unui popor într'un singur om. (O spunem aceasta fără să facem nici o rezervă cu privire la capitolul său din romanul „*Satul prăbușit*“, în care descriind intrarea oștirii românești în Ardeal, la 1916, a pus prea multă vopsea pentru a înfățișa pe ostașii români ca niște brute barbare. Sunt licențe... artistice, care se iartă. Și sperăm, că i-le-a iertat autorului și mamă-sa, româncea, de dincolo de mormânt).

Opera literară alui Szabó Dezső e unică și prin stilul ei. Din limba ungurească — un idiom aspru, sgronțuros și sărac în expresii — el și-a creat un instrument propriu, admirabil și strălucit, instrument pe care-l stăpânește cu o virtuozitate de mare maestru. Proza lui este o imensă pădure de cuvinte, cu expresii noi, ca niște tufe proaspăt răsărite din copacii bătrâni. O adevărată comoară lexicală de o culoare tipic ungurească și de o plasticitate fără egal. Aș îndrăzni să spun, că pentru proza ungară Szabó Dezső reprezintă exact ceea ce a nsemnat Dante pentru limba poetică italiană și Eminescu pentru versul românesc.

Traducerea astorfel de opere să nu se creadă, că este o lucrare ușoară. Cine se va angaja să-l traducă pe Szabó în românește — și romanele lui trebuie indiscutabil traduse, chiar și dacă autorul și-ar schimba decizia și opinia favorabilă despre noi! — să știe, că-și împlântă securea într'un mare copac. Pe lângă veritabil talent literar va trebui să fie stăpân pe o perfectă cunoaștere a celor două limbi, până'n cele mai fine nuanțe ale țesăturii lor intime. Contrar vom avea un surogat sau o oglindă deformantă.

Singur

Literatura poate servi — și-a servit totdeauna — de tribună pentru biciuirea moravurilor. Dar are un cusur: ea nu apropie pe reformatoarea marele public. E mai mult un zid despărțitor, care izolează marile individualități de restul muritorilor. Toți scriitorii celebrii au fost în fond niște izolați. Nici unul n'a umblat să aibă o carte de membru dela cutare club literar sau politic. Așa a făcut și Szabó Dezső. S'a singularizat în găoacea ideilor proprii.

S'a ferit de prieteni și de boieri. Și-a ales deci calea cea mai spinoasă. Pentru că, de sigur, e mult mai ușor să intri în cor și să cânți cu plebea „Aleluia” și „Osana”, decât să stai singuratic de vorbă cu propriile-ți dureri. Dacă și-ar fi ales trambulina oratoriei politice, probabil, că misionarismul său ar fi avut alt ecou. Verbul său franc și făios ar fi involburat, critica sa ar fi mobilizat conștiințele contra minciunii, care stă cu domnia la masă. Așa însă, ca scriitor s'a pomenit singur. Un singur val nu se poate pune de a curmezișul mării. Nici talentul, nici scrisul său de pamfletar ultra-naturalist n'au fost în stare să captiveze. Din potrivă, mușuroiul răscolit a sărit să-l muște. obrazul unguresc nu suferă adevărul brutal.

Toată lumea a început a se feri de el, par'că ar avea păr de lup. Și iată-l, la un moment dat, crucificat și ostracizat. Cum vedeți e la mijloc un caz și politic și personal. Aici începe procesul de conștiință.

Străin printre unguri

Szabó Dezső s'a pomenit la o răscruce printre unguri. Sbuțiumul interior, prin care a trecut, trebuie să fi fost grozav. Câte gânduri, câte îndoieli nu va fi dospit creierul său, în prada straniei dilemei, care i-se căsca în față! Un fenomen zguduitor, de o dramatică umanitate, trebuie să fi avut loc în mintea sa, ca să-i răstoarne toate concepțiile și să-i alunge toate idealurile, pentru care a trăit și a scris o viață de om!

Tragicul acestui adânc proces de conștiință face din evadarea lui Szabó Dezső un caz unic de psychoză umană:

— „*Eu sunt străin aici, printre unguri...* Poate, că nici nu sunt ungar... În mine curge sângele mamei... Țara ungurească este o pușcărie... Nu pot s'o purific... Trebuie să evadez... Să mă încadrez în ereditatea maternă, care pulsează în mine...” Așa a

vorbit Szabó Dezső cu sine însuși pe marginea unui abis sufletesc. Așa i-a îmbrățișat gândul și presa noastră, salutându-l ca pe un frate rătăcit, care pierdut a fost și s'a aflat. „O regăsire“, numește dl Șeicaru dela *Curentul* hotărârea sa. Adică o revenire la filiația adevărată, „o reintegrare în patrimoniul nostru spiritual“, care d=sale i=se pare un lucru foarte ușor.

„Regăsire“?

Noi credem însă, că lucrul acesta nu-i atât de firesc și atât de ușor cum pare la prima vedere. Dacă actul evaziunii sufletești a lui Szabó Dezső este în adevăr o „regăsire“ sau nu, întrebarea rămâne încă deschisă. Noi vedem deocamdată drama interioară a unui condamnat pe nedrept.

Că pasul ce-l face este un act de curaj, de un emoționant eroism moral, nu suferă îndoială. Că așezarea acestui geniu maghiar tocmai la București este pentru noi un act măgulitor, nu ezităm s'o mărturisim. Chiar și dacă ar fi o temporală schimbare de domiciliu, un simplu capriciu de temperament. Și pe del ce vine la noi cu suflet deschis, cu sacrificarea unui trecut plin de prestigiu și cu gândul de a trăi din rodul talentului său, suntem datori să-l primim ca *pe un prieten*. Adesea prietenia s'a dovedit o legătură mult mai puternică și mai durabilă decât însăși afinitatea. Deaceea nu vom fi cătuși de puțin o notă discordantă în concertul salvelor de bunăvenire, cu care va fi întimpinat la noi.

Cât pentru așa numita „încadrare“, a noului prieten să ni=se ierte însă, dacă în punctul acesta vom fi nișel mai sceptici.

Transformarea lui Szabó Dezső în Gheorghe Mille, nouă ni=se pare mai anevoioasă și mai complicată, decât o simplă „regăsire“. Pentrucă, a fi, o splendidă încorporare artistică a geniului unei rase până la o etapă înaintată și dintr'odată a trece la o altă rasă, în altă lume de idei, pentru a scrie în o altă limbă, cu alte obiective și resurse sufletești, ni=se pare, că echivalează cu o evadare din pielea proprie. Or, nu ne putem imagina ca un negru din Africa într'o bună zi să=și spună: de mâine încolo sunt alb!

O demisie intelectuală

Iată pentruce am calificat hotărârea lui Szabó Dezső drept o demisie intelectuală. Adică, nu o simplă metamorfozare, ci o desrădăcinare, o complectă sfâșiere a țesăturii celei mai fine din adâncurile ființei noastre, care cu mii și mii de fire imperceptibile ne leagă de mediul și atmosfera morală a rasei din care facem parte.

Când s'au rupt aceste rădăcini, s'a topit și ființa noastră. Palmierul de pe Coasta de azur, transplantat în fiordurile Norvegiei, se usucă și moare.

În fața lui s'a deschis o prăpastie — abisul intelectual dintre rasa turanică și ginta noastră latină — care nu se poate sări dintr'un

singur gest. Ajuns chiar în situația să scrie în limba noastră, nu credem că va izbuti să fie pe firmamentul nostru literar luceafărul care a fost pe cerul literaturii ungurești, pentru simplul motiv, că vârsta nu-i mai permite să-și creieze din limba românească instrumentul artistic superior, de care va avea neapărată nevoie.

Ce viitor îl așteaptă atunci pe Gheorghe Mille? Cum se va simți în noua ipostază?

Străin între români

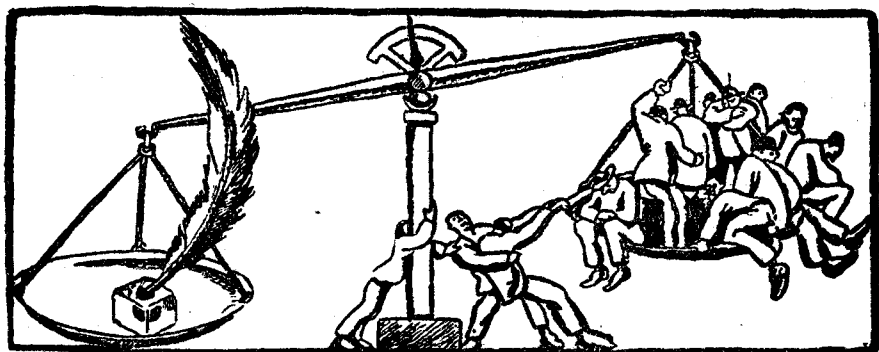
În definitiv, există și un destin. Ca o apă pururi curgătoare soarta omului este bogată în posibilități. Se crede, că nimic nu este absolut exclus în vastul domeniu al lumii de gândire și de simțire. Deaceea, fără pronosticuri descurajante și păstrând talentului și curajului său întreagă admirația noastră, lăsăm pe Szabó Dezsó să-și urmeze ursita.

Înainte de ce am tăia încă vițelul cel gras, socotim, că e prudent s'așteptăm ce aduce ziua de mâine. Un ecou nebănuit îl cheamă acum spre meleagurile noastre. Și, probabil, are să vină. Și are să se simtă bine.

Dar se poate întâmpla, ca, după un timp, înăbușit de aierul Dâmboviței, — care nu e lipsit nici el de miasmele unor „bube istorice“, — să se simtă strein și la noi. Și atunci, într'o bună zi să-i se pară, că tatăl său, deacolo din lumea umbrelor, îi șoptește chemător:

— *Fiam, gyere haza! Minden meg van bocsájtva...* (Întoarce-te acasă, dragul tatii. Te-am iertat).

GH. TULBURE

Scrisorile sextine

— Carol de Habsburg încearcă să salveze tronul și monarhia —

Ultimul suveran al monarhiei austro-maghiare s'a suit pe tron într'un moment când imperiul se găsea, nu din vina sa, într'o situație din cele mai grele. Carol, luând cârma în mână, și-a dat curând seama de primejdia ce venea dinafară și dinăuntru și, încă dela început, gândindu-se cum ar putea fi salvată moștenirea ce-o primise, s'a încredințat că singura scăpare nu putea fi decât o pace separată. De altfel, se pare, după ultimele cercetări, și documente ce s'au dat la iveală, că și bătrânul împărat, în ultimele luni ale vieții sale, se convinsese de această necesitate, și că n'a fost împiedecat să facă o tentativă în acest sens decât de boala ce avea să-l răpue. Să spunem chiar că Franz Iosif, înainte de a muri, își sfătuisce urmașul să salveze țara pe această cale.

Oricum ar fi, dacă din îndemnul predecesorului său ori din proprie inițiativă, curând după întronarea sa, Carol făcu primele demersuri pentru a câștiga Franța pentru planurile sale. În acest scop se adresă cumnatului său, principele Sixt de Bourbon-Parma, care lupta în rândurile armatei belgiene, rugându-l să comunice *in secret* d-lui Poincaré, pe atunci președintele Republicii franceze, că va sprijini cu toate mijloacele; uzând de toată influența sa personală, *dreptele* revendicări franceze asupra Alsaciei și Lorenei.

Pasagiul privitor la aceste două provincii suna în modul următor :

— „Te rog să comunici președintelui Poincaré, în mod cu totul confidențial și secret, că voi lua toate măsurile și că voi pune în joc toată influența mea, pentru a obține realizarea *dreptelor pretențiuni ale Franței asupra Alsaciei și Lorenei*“.

Carol mai comunică lui Sixt, că Belgia avea să fie restaurată în toate drepturile ei de suveranitate și că Serbia avea de asemenea să-și recâștige independența, cu o eșire la marea Adriatică.

Această scrisoare a fost comunicată în copie de prințul Sixt de Bourbon dlui Poincaré, în ziua de 31 Martie 1917, în prezența lui Jules Cambon, reprezentând pe președintele consiliului de miniștri, Alex. Ribot.

Ceeace frapă dela început pe d. Poincaré era o lacună ce se găsea în scrisoarea lui Carol, care nu cuprindea nici un cuvânt despre Italia. Totuși Poincaré, Ribot și Cambon hotărâră de comun acord să dea curs acestei propuneri, comunicând-o și Engilterei și Italiei.

În acest scop, Ribot s'a întâlnit la 11 Aprilie cu Lloyd George, la Folkenstone, și la 19 Aprilie cu Lloyd George și Sonnino la San Giovanni di Mariana. Rezultatul acestei din urmă întrevederi a fost hotărârea de a se comunica prințului Sixt că propunerea nu putea fi luată în considerare, atât timp cât împăratul Carol nu voia să fină seamă de dreptele pretențiuni ale Italiei.

Împăratul, nemulțumit cu acest răspuns, scrie o a doua scrisoare prințului Sixt, în care, în loc să primească sugestiunea aliaților de a satisface Italia, caută să ajungă la rezultat pe altă cale, insinuând că, pe când Franța și Engiltera nu vroiau să încheie pace fără participarea Italiei, aceasta, mai puțin solidară, făcuse de curând demersuri pe lângă Austria în sensul unei păci separate.

Sixt de Bourbon se prezintă din nou la Elizeu, în ziua de 20 Mai, cu această scrisoare și Ribot, luând cunoștință de conținutul ei, se puse în legătură cu Lloyd George, ajungând ambii la convingerea, după diferite investigațiuni, că împăratul nu spusese adevărul și că Italia nu făcuse nici un fel de demers pentru o pace separată. În consecință hotărâră să nu mai continue conversația cu împăratul; deocamdată cel puțin, căci ea a fost peste câteva luni reluată, în urma repetatelor stăruințe ale lui Carol, prin intermediul reprezentantului Austriei în Elveția, contele Revertera. În acest scop, Ribot a delegat pe reprezentantul Franței la Berna, contele Armant să trateze cu Revertera.

Așa stăteau lucrurile, la 15 Noembrie 1917, când Clemenceau a fost chemat în fruntea guvernului francez. Prezentându-i-se contele Armant și punându-l în cunoștință cu tratativele ce le ducea cu Revertera, Clemenceau i-a spus să trateze mai departe, să asculte propunerile contelui austriac, fără a face, la rândul său, nici un fel de propuneri, în orice caz să târăgăneze convorbirile fără a lua nici un angajament.

* * *

La începutul anului următor, răspândindu-se în Germania șvonuri că Austria ar trata în ascuns cu puterile Înțelegerii, fapt care a provocat o oarecare neliniște în cercurile politice germane, Czernin a găsit cu cale, pentru a disculpa Austria, să declare la 8 Aprilie 1918 în Parlament, răspunzând la întrebarea unui deputat, că Cle-

menceau îi făcuse în adevăr propuneri, dar că negocierile n'au mers mai departe.

Această afirmație mincinoasă a contelui Czernin a silit pe Clemenceau, care nu făcuse niciodată o astfel de propunere, ci numai încuviințase continuarea convorbirilor inițiate de Austria și nu de Franța, să spuie în Camera franceză: „Contele Czernin minte!” și să publice la 12 Aprilie textul integral și autentic al primei scrisori a lui Carol.

Publicarea scrisorii, din care reeșea până la evidență, că împăratul Austriei să străduia să încheie o pace separată pe socoteala Germaniei, recunoscând și dreptele pretențiuni ale Franței asupra Alsaciei și Lorenei, a provocat mare iritație în Germania. Wilhelm era furios și Carol se văzu silit să plece la cartierul general german pentru a liniști spiritele.

În acest scop, recunoscând că scrisese prințului Sixt, asigură însă pe Kaiser, că Clemenceau denaturase textul scrisorii, în special în partea în care se vorbea despre Alsacia-Lorena. Carol afirma că acel pasagiu ar fi sunat în modul următor:

„Aș fi pus în joc toată influența mea pentru a obține realizarea pretențiilor Franței asupra Alsaciei și Lorenei, *dacă aceste pretenții ar fi drepte, ceea ce însă nu sunt.*“

Acest mod straniu de a se justifica printr'o falsificare, era de sigur cam naiv și nimeni, mai puțin Wilhelm, nu putea să creadă că, făcând propuneri de pace francezilor, puteai să începi convorbirea prin declarația *inutilă* că pretențiunile Franței erau nedrepte.

Totuș împăratul Germaniei, ne-putând face altfel, s'a declarat mulțumit cu această rectificare. Clemenceau însă auzind despre ea, dădu disprețuitor din umeri zicând:

— Bălbâială neroadă a unui om cu conștiința încărcată!

Cea dintâi jertfă a incidentului a fost contele Czernin, care, silit să acopere pe Carol, trebui să plece. Această plecare era de altfel o recunoaștere indirectă, că textul publicat de Clemenceau era cel adevărat. Tigrul, care avea o veche reputație de doborător de miniștri, îi doboră acum și peste hotare, ceea ce nu împiedica însă, ca în Franța, cercurile politice de stânga să se agite împotriva aceluia pe care îl acuzau că zădărnicișe pacea prin atitudinea sa intransigentă.

Într'o ședință a comisiunilor unite pentru afacerile armatei și marinei, compusă din aproximativ 150 de deputați, se cerură explicații primului ministru. Aproape fiecare membru adresă premierului câte o întrebare, ceea ce înfuriă pe Clemenceau, făcându-l să spuie:

— Am spus totul ce credeam că pot să spun. Nu sunt dispus să vă mai ascult, nici să vă mai răspund!

— În acest caz, vă vom adresa în viitoarea ședință a Camerei o interpelare, strigară câțiva deputați.

— O voi lăsa fără răspuns — răspunse prompt tigru — și dacă mă veți sili să vorbesc cu orice preț, mă voi refrage.

. Această amenințare avu darul să liniștească spiritele.

Astfel se termină nenorocita tentativă a lui Carol de a salva monarhia.

În urma categoricelor declarațiuni ale lui Clemenceau că „*eu fac războiul și nu vreau să aud vorbindu-se de pace până ce victoria noastră nu va fi complectă*“, orice încercare de a reveni era inutilă, cu atât mai mult cu cât țigul luă măsuri energice contra acelor oameni politici francezi, Caillaux, Malvy și alții, cari inclinau și lucrau pentru pace.

Carol însă n'a reușit, în primul rând, pentru că a comis greșeala să încerce să salveze tot, pe când, dacă ar fi consimțit să cedeze o parte din teritoriile sale Italiei, în situația grea în care se găseau aliații în primăvara anului 1917, amenințați de defecțiunea Rusiei, ar fi avut oarecari șanse.

Carol a vrut să incheie pacea peste capul Italiei, nedându-și seama, că Franța și Anglia nu puteau și nu vroiau să-și trădeze aliatul, ale cărui pretențiuni erau toate formulate împotriva Austro-Ungariei. A eșuat deci, pierzând singura și ultima ocazie, când mai putea poate să-și salveze tronul și imperiul său.

V. P. RÂMNICIANU

Cronica politice interne

Incepe destrămarea

Un comentator amuzat al șireteniilor d-lui Iuliu Maniu a făcut statistica miniștrilor debarcați din corabia guvernamentală în decurs de un an jumătate. Sunt, pare-ni-se, vreo zece. Rând pe rând, la fiecare colitură mai anevoioasă a drumului, abilitatea cusută cu ață albă a fostului avocat dela Blaj a izbutit să-și arunce peste bord colaboratorii. A început cu dl-general Alevera și a terminat cu dl general Cihoski. Din tabăra propriilor săi amici a sacrificat pe dl Mihai Popovici ca să-și plătească luxul de a introduce în Regență o rubedenie a partidului, iar din tabăra țărănistă l-a exflisit pe dl Ctr. Iunian, ca să dea cel puțin această satisfacție comitetului de-o sută înviat *ad-hoc*. A trimis la plimbare pe dl Aurel Vlad, l-a silit să demisioneze pe dl C. Stere, l-a amărât pe dl Al. Vaida, l-a fiert fără apă pe dl Ion Mihalache, împrăștiind în jurul său numai nemulțumire, decepție și indignare.

Senin și imperturbabil, dl Iuliu Maniu surâde cleios celor mai evidente fenomene de descompunere, investit în chip ridicol cu depline puteri de a face față urei situații din ce în ce mai încurcate. Rareori s'a văzut, în istoria politică a oricărei țări, un om mai puțin pregătit pentru a stăpâni împrejurările. Dl Iuliu Maniu, înzestrat de ursitoarele din Bădăcini cu o inteligență mediocră de jurist provincial, cu desăvârșire vădov de talent, mai suferă, pe de-asupra, de un grav beteșug sufleteș, care-l face impropriu pentru orice însărcinare de răspundere. Are o adevărată fobie a acțiunii. Ocolește cu o consecvență organică orice necesitate de a se hotări. Prins în cleștele unei alternative pătește invariabil ca faimosul măgar al înțeleptului Buridan, neputând să se decidă nicidecum între găleata cu apă și căpița de fân...

Aşa a procedat în recentul conflict cu armata. Reprezentanții autorizați ai Basarabiei național-tărăniste, d. d. Zipstein, Rozenberg și Hoffmann, i-au cerut măsuri disciplinare împotriva celor trei generali, cari au părăsit festivalul de Operă când d. N. Costăchescu a făcut elogiul d-lui C. Stere. Deci, d. Iuliu Maniu avea de ales din două una: Sau să refuze această pretenție absurdă, jicnitoare pentru armată, sau s'o îndeplinească, riscând orice consecințe, ca să nu-și înstrăineze partizanii.

Înțeleptul șef de guvern a învățat-o atât de bine, încât, cu jumătăți de măsură, cu oblojeți încropite, cu drăgălășenii fezandate, a reușit să dea două lovituri de odată: A pierdut și pe basarabeni, s'a pus rău și cu conducătorii armatei!

Acesta-i omul. Mulțumită însușirilor sale duhul desbinării și-a făcut culcuș în lagărul național-tărănist, unde a început să se vorbească pe față de denunțarea tovarășiei încheiate acum trei ani, după îndelungate și înăcrite pertractări. Șarlatanii votului universal, după ce au ajuns la cârmă prin demagogie, sunt gata să se destrame în pragul rușinoasei prăbușiri pe care o presimt.

Există un dar profetic, localizat în piele...

Tragedia dela hotel Metropol

Inceputul sfârșitului l'au anunțat basarabeni, cari au, se vede, acest simț mai dezvoltat.

Scrutatorul Kalman Blumenfeld dela *Adevărul*, sentimental pentru întâia oară în reportajul său cotidian, ne-a povestit cu pasiunea unui martor ocular scenele dramatice dela hotel Metropol, unde s'a dat homerică bătălie *pro Stere*. Am putut să aflăm, astfel, cum d. Ion Codreanu, vicepreședintele în cizme al Camerei, l'a apostrofat pe d. Pan. Halippa, cum cinci minute (cu ceasornicul în mână) niciunul dintre cei prezenți n'a putut să articuleze vreo vorbă, cum d. Pan. Halippa a plâns cu hohot la ora 2 noaptea, și cum blocul basarabean s'a spart în două, iar majoritatea parlamentarilor național-tărăniști s'a solidarizat cu d. C. Stere retrăgându-se într'un grup aparte.

Trecând peste amănuntele patetice ale tragediei Stere-Pan. Halippa, — o parodie parcă a rivalității Danton-Robespierre, — un fapt rămâne indiscutabil: Desfacerea celor 30 de deputați guvernamentali din Basarabia și constituirea lor într'un partid independent, gata în orice moment să-și reia libertatea de acțiune. S'ar părea, la prima vedere, că plecarea d-lui C. Stere din partidul național-tărănist echivalează cu un câștig pentru acesta din urmă, întrucât unul din punctele sale vulnerabile a fost înlăturat. Așa ar fi, dacă d-l C. Stere n'ar fi înfățișat dela început pentru partidul național-tărănist unicul reazim electoral în Basarabia. Cu dl C. Stere, partidul național-tărănist reprezintă dincolo de Prut o acțiune dăunătoare intereselor unității naționale, născută dintr'o agitație separatistă metodică, dar ex-primată prin câteva zeci de mii de voturi. Fără d-l C. Stere, nu

mai înseamnă nimic. Intreaga sa organizare va trebui să fie așezată pe temelii noi.

Va fi însă în stare partidul național-țărănist să facă o altă politică în Basarabia? A scăpat oare de elementele subversive, pentru a începe o altă recrutare de partizani în numele apărării ideii de stat? Nici vorbă despre așa ceva. Pocăirea, chiar dacă s'ar manifesta, ar fi tardivă. Dar nu se manifestă. Dovadă, că în fruntea celor rămași alături de d-l Iuliu Maniu se găsește cunoscutul d. Moise Zipstein dela Tighina, prins de-atâtea ori în flagrant-delict de propagandă comunistă.

D-l Iuliu Maniu și-a mâncat partidul în Basarabia, și, zăbavnica ca totdeauna, se găsește în complectă neputință de a face față situației grele dela hotarul Nistrului. La un asemenea rezultat numai îndemânarea dumisale putea să ajungă!

Politica și armata

Dintre toate dificultățile cu care va avea de furcă guvernul actual, cea mai serioasă rămâne, fără îndoială, criza provocată de demisia d-lui general Cihoski.

Căci fostul ministru de război n'a plecat din motivele personale. Dacă ar fi fost să asculte numai de sentimentele sale, poate că ar fi rămas. Dar a fost nevoit să se retragă, pentru a nu călca îndatoririle solidarității ostășești. Plămădit din alt aluat decât d. Iuliu Maniu, d. general Cihoski a rezolvat repede dilema în care a fost pus. În conflictul dintre guvern și conducătorii armatei alegerea sa n'a durat mult. A părăsit portofoliul ministerial și s'a întors cu obrazul curat în rândurile camarazilor săi.

D. Iuliu Maniu, în calitatea sa de fost sublocotenent austriac, a luat interimatul departamentului armatei. Cât va dura acest provizorat? Unde se va găsi un alt general, care să se așeze în locul părăsit, pentru motivele știute, de d. general Cihoski? Până acum nu se zărește niciunul.

Evident, presa democrată din strada Sărindar deplânge soarta sărmanului d. Iuliu Maniu, adăugând părerea sa că armata nu trebuie să se amestece în politică, ci trebuie să asculte de ordinele guvernelor. Așa o fi. Dar cine-i de vină, dacă se găsesc guverne fără autoritate, care nu știu să se facă ascultate? Există, oricum, o anumită politică, una singură: aceea a primejduirii existenței noastre naționale, pe care armata n'o poate accepta, oricâtă disciplină și-at impune...

ALEXANDRU HODOS

Cronica politicei externe

— Situația politicei în Germania —

Demisia cabinetului prezidat de Hermann Müller-Frantzen este, în aparență, urmarea neînțelegerilor dintre partide pe chestiunea financiară, în special în cece privește ajutorarea șomerilor, în realitate, însă, cauzele trebuie să căutate în dorința partidelor burgheze, după indicații primite de sus, de a se desface de tovărășia cu socialiștii.

Dispărând Stresemann, partizan convins al acestei alianțe, legătura țesută de acesta s'a destrămat. În fața acestei situații, președintele Republicii avea trei soluții: să încerce o împăcare între socialiști și colaboratorii lor burghezi, să recurgă la un guvern exclusiv burghez, sau să dizolve parlamentul.

Prima soluție fiind imposibil de realizat, neexistând bunăvoință nici dintr'o parte nici din alta, Hindenburg a recurs la a doua, rezervându-și dizolvarea pentru cazul, când parlamentul ar arăta neîncredere în noua formație ministerială.

Noul guvern, prezidat de șeful partidului centrului, d. Brüning, are următoarea înfățișare: Brüning, Wirth, Guerard și Stegerwald, din centru, Curtius și Moldenhauer, partidul populist german, Dietrich, democrat, Bredt, partidul economic, Schaezler, partidul populist bavarez, Gröner, fără partid, Schiele, naționalist german și Treviranus, partidul conservator popular.

D. Brüning a trecut deodată dela rangul de simplu deputat la acela de prim-ministru, fapt de o extremă raritate în anele politice, cu atât mai mult cu cât d=sa este și foarte tânăr, cel mai tânăr președinte de consiliu pe care l'a avut Germania vreodată. Se pare

astfel că președintele Hindenburg pune mare preț pe capacitatea și abilitatea politică a dlui Brüning, de care va trebui să dea cu atât mai mult dovadă, cu cât prezența în guvern a d-lor Schide și Treviranus îl vor pune, nu arareori, în situații grele.

Ambii aparțin dreptei monarhice, au acționat și votat contra ratificării planului Young și contra legii pentru apărarea Republicei. Ei sunt astfel reacționari încarnați, spre deosebire de ceilalți membri ai guvernului.

D. Brüning va avea astfel să lupte nu numai împotriva opoziției din afară, ci chiar împotriva tendințelor extreme ce se vor evidenția în curând în sânul guvernului.

* * *

Pentru a înțelege mai bine situația politică din Germania să arătăm pe scurt, care sunt partidele și grupările politice din Reich. Ele se împart în două grupuri: socialiste și burgheze. În cea dintâi avem pe social-democrați și pe comuniști. Înființării partidului social-democrat german au fost Wilhelm Liebknecht și Bebel. În timpul războiului, partidul s'a despărțit în două, moderați și extremiști, cei din urmă conduși de fiul lui Liebknecht. Aceștia s'au transformat după război în comuniști. Deosebirea fundamentală dintre cele două ramuri socialiste, în afară de deosebirile de program, îl constituie faptul că social-democrații admit colaborarea cu partidele burgheze, comuniștii însă nu.

Partidele burgheze se împart și ele în două grupuri, republicane și monarhiste.

Printre cele din urmă, partidul naționalist german, condus de Hugenberg este urmașul fostului partid conservator și reprezintă interesele nobilimei și ale marilor proprietari agrari.

Deși făcută din acest partid, din cauze personale, este gruparea conservatoare populară, condusă de Treviranus, membru în actualul cabinet. Gruparea este de asemenea monarhică.

Al doilea mare partid monarhic este partidul populist german, succesorul partidului național-liberal, care a jucat pe vremea lui Bismarck un mare rol politic. El reprezintă interesele marelui industrie și ale funcționarilor superiori.

În sfârșit monarhic este și partidul extremist al rasiștilor, reprezentând antisemitismul și ideea de revanșă.

Toate celelalte partide sunt mai mult sau mai puțin republicane. Zicem „mai mult sau mai puțin“, pentru că republicanismul unora dintre ele este de oportunitate momentană. Printre sinceri republicani putem număra dintre partidele burgheze numai centrul, pe democrați și pe populații bavarezi. Centrul catolic este unul din cele mai vechi partide germane. El preconizează independența bisericii pentru realizarea principiilor creștinismului în stat, societate și cultură.

Democrații se străduiesc să păstreze libertățile obținute prin revoluție. Până acum au luptat mână în mână cu social-democrații, de cari s'au despărțit acum pentru întâia oară, de sigur vremelnice.

Partidul populist bavarez, uniunea țăranilor bavarezi și hano-verani, cere restabilirea suveranității administrative a diferitelor state. Ele sunt deci partide autonomiste, luptând pentru reforme liberale.

Parlamentul actual, ales la 20 Mai 1928, este al treilea după război. Celelalte două s'au ales în 1919 și 1924.

În cel dintâi, marea coaliție dela Weimar, social-democrației, centrul și democrației, înfăptuitorii constituției germane de astăzi, avea majoritatea. În 1924, socialiștii și democrații suferind o înfrângere, această majoritate nu mai exista, astfel că marea coaliție s'a desfăcut. Socialiștii au trecut în opoziție, centrul însă a colaborat la guvern cu partidul dela dreapta.

În 1928, pe când partidul social-democrat a eșit victorios, democrații și centrul n'au putut decât să se menție pe poziții, astfel că situația din parlamentul actual nu mai corespunde nici celei din 1919, nici celei din al doilea parlament.

Pentru a putea governa s'a securș atunci la lărgirea coaliției dela Weimar prin adăogirea la cele trei partide, care formau acea coaliție, a populiștilor germani și mai târziu a populiștilor bavarezi.

Pe această cale s'a putut obține o majoritate importantă în Cameră, formându-se cabinetul Hermann Müller, care a guvernat aproape doi ani, până dăunăzi, când a fost răsturnat de partidele burgheze.

* * *

Se pune acum întrebarea, cât va governa noul cabinet? Răspunsul nu poate fi decât: atât cât va voi șeful naționaliștilor, Hugenberg.

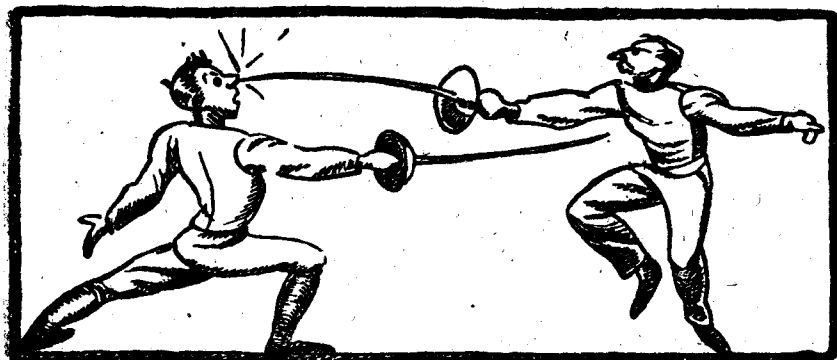
Ce se va întâmpla în urmă? Singura soluție va fi dizolvarea parlamentului și noi alegeri, pe care le va prezida tot d. Brüning. Chemarea acestuia în fruntea ministerului, în împrejurările grele de astăzi, nu poate fi explicată decât prin faptul, că președintele Hindenburg, convingându-se de necesitatea unei regrupări a partidelor și întărirea partidelor burgheze, a dorit să aibă, în vederea alegerilor, un guvern din care să nu facă parte social-democrații.

El speră în victoria partidelor burgheze, cu care să se poată governa fără colaborarea socialiștilor și se teme de o victorie sdrobitoare a acestora dacă rămăneau în guvern.

În această dorință a președintelui republicei germane găsim explicația întreagă a evenimentelor din urmă și a celor viitoare. Partidele burgheze, provocând căderea guvernului Müller, au acționat după indicații de sus, și tot după indicații de sus au intrat în guvern naționalistul Schiele și Treviranus. Hindenburg voia să aibă un guvern de alegeri, în care să trimită reprezentanți toate partidele burgheze, de stânga, de centru și de dreapta.

Rămâne acum de văzut, dacă și corpul electoral va urma indicațiile de sus. Răspunsul la această întrebare îl vom avea peste câteva luni, când vom cunoaște rezultatul nouilor alegeri.

V. P. R.

GAZETA RIMATĂ

Săptămâna patimilor

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De veacuri ne-a învățat Scriptura
Cum s'a jertfit Mântuitorul:
Dar în sărmăna noastră țară
Azi pătimește 'ntreg poporul!
Batjocorindu-l, fariseii
Lângă durerea-i se adună,
Pe fruntea lui însângerată
Din spini au împletit cunună,
Iar vameși fără de căință
Vin de pe căile pierzării,
Se îmbulzesc, rânjind de-avalma,
Să scuipe în obrazul țării...

Urcăm cu crucea în spinare
Calvarul umilinței noastre,
Și parcă s'au înfășurat în neguri
Spre zări, țăriile albastre.
În drum spre groaznica osândă
Toți dezertorii ne insultă,
Și nimeni nu ne mai ajută,
Și nimeni nu ne mai ascultă,
Ne râd în față trădătorii,
Cu râț de porc, cu dinți de câini,

*In timp ce trei tutori de Rege
Se spală, ca Pilat, pe mâini!*

*O scumpă Patrie străbună,
Cu ce fuseși tu vinovată
Să fii, în zilele Caiafei,
Între tâlhari crucificată?
Mândria noastră românească
Subt lespede de piatră zace,
Și la mormântu-i încă proaspăt
Maniu sutașul straje face...
Se ospătează saducheii,
Paharu-l duc din mână'n mână,
Și pe rușinea omenirii
Proștia a rămas stăpână...*

*Dar iar mă'ntorc 'napoi cu gândul
Spre pilda veșnică-a Scripturii,
E trecător ca valul mării
Triumful veninos al urii.
Ascultă, vine de departe
Subt cerul clar al primăverii
Un zvon răzbunător de-aramă:
Sunt trâmbițele învierii!
Cădea-vor la pământ voinicii
— Cași sutașii din Iudeia —
Se va scula din morți Messia,
Și tot va birui Ideia!*

IUDA ISCARIOTUL

*— Reabilitat după guvernarea-
lui Iuliu Maniu —*

ÎNSEMNĂRI

Manifestul către intelectuali. — De curând întors din sânul democrației americane, și proaspăt sărutat de dl Iuliu Maniu, dl N. Iorga găsește vreme să ironizeze în cinci rânduri de carte poștală (articol de fond la *Neamul Românesc*) manifestul către intelectuali al dlui general Averescu.

Fostul președinte al Camerei din 1920, retrănsat după maldărul de volume constituind operele sale complete, se declară pe sine însuș intelectual prin predestinație, ca să ajungă la concluzia, că, în definitiv, dacă-i vorba să se pornească o acțiune împotriva demagogiei analfabete, conducătorul ei ar trebui să fie Nicolae Iorga, nu Generalul Averescu.

Nu-i pentru întâia oară, când dl N. Iorga, — polihistor foarte fecund și om politic tot atât de versatil, — face impuțări intelectualilor din țară că nu se strâng în jurul său. Autorul lui *Sarmală* (amicul poporului) s'a crezut totdeauna sortit unei misiuni hotărâtoare în viața publică românească, s'a agitat, s'a supărat, s'a lamentat, pentru a ajunge, la capătul atâtor

strădanii și atâtor ambiții, șeful părăsit al unui partid în miniatură.

Soarta acestui neostenit animator, care a risipit atâtea vibrații de vorbă și a lansat atâtea chemări de luptă, ni se pare destul de tragică pentru a ne mai îngădui, la rândul nostru, s'o ironizăm. Dl N. Iorga nu face altceva, de douăzeci și cinci de ani încoace, decât să pregătească transfugi pentru celelalte partide politice. Toți învățăccii l-au abandonat. Cei mai habotnici iorghişti de-acum un sferi de veac se găsesc bine căpușiți în partidul liberal. Pe ceilalți, de o proveniență mai nouă, i-a înghițit zăpăceala național-țărănistă. Apostolul desamăgit și-a numit singur bobocii de rață pe care i-a crescut: „secături entuziaște”. Din nenorocire, atât a dat dl N. Iorga viețu politice românești...

Așa stând lucrurile, pentru ce se miră directorul cursurilor de vară dela Văleni, că încercările sale recente de a se adresa intelectualilor din țară au rămas infructuoase, și mai ales, pentru ce nu-și poate potoli amarăciunea în fața apelului iscatlă de dl ge-

neral Averescu? Nu înțelege cruditul istoric, că Generalul Averescu, punând în joc tot prestigiul gloriei sale militare, toată autoritatea cugetării sale clare și toată încrederea care se degajează din cele trei guvernări pe cari le-a prezidat cu o liniște bărbătească în momente grele, reprezintă astăzi unicul punct de sprijin și unica valoare fixă în vălmășagul haosului din jurul nostru? Ei bine, a cui poate să fie vina, dacă lumea cu scaun la cap pricepe, că în vremuri de fierbere ca acelea prin care trecem acum ar fi o adevărată nenorocire ca la cârma țării să se instaleze, după lipsa de scrupul a demagogiei, vanitatea irascibilă și capriciile unui sistem nervos prea impresionabil!

Cât privește contestarea adresată calității de intelectual a dlui general Averescu, o găsim, într'adevăr, foarte comică. Chiar și o simplă tentativă de argumentare împotriva acestei teze ni se pare, din partea noastră, ofensatoare pentru cel contestat.

Eroi postbelici sau trădători cu anticipație. — Dl Iuliu Maniu voind să justifice gafa dela Operă a d-lui Costăchescu a spus că acesta ar fi fost obligat să amintească numele d-lui Stere în legătură cu unirea Basarabiei, dupăcum oricine ar comemora unirea Transilvaniei cu regatul României ar fi dator să amintească numele lui Csicsó Pop, Alexandru Vaida și Aurel Vlad. Dl Maniu se înșală. Noi am asistat la numeroase comemorări ale zilei de 1 Decembrie, fără să fi auzit măcar o singură dată pomenindu-se vre-unul dintre acești „tănuțori” ai României Mari.

Afirmatiunea d-lui Maniu rămâne deci o gafă mai mare, decât a colegului său Costăchescu, și încă una pentru care dl Stere e în drept să se supere din nou și să mai demisioneze odată din ceata voinicească a d-lui *Koyola Bădăcineanu*.

Va admite oricine că e deosebit esențială între atitudinea categorică și consecventă a d-lui Stere în chestia Basarabiei și între aceea consecvent maghiaro-

austriaco-filă a simandicoșilor 3 suteși maniaci, în chestia unirii Transilvaniei. Dl Stere a fost totdeauna pentru desrobirea Basarabiei de sub cnutul rusesc, câtă vreme dd. Csicsó, Vaida și Vlad au avut tristul curaj herocratic de a lupta cu condeii și cu cuvântul pentru perpetuarea dominașunii habsburgice asupra Transilvaniei, combătând chiar cu argumente stupide, ca ale unor șefi de voinici, intrarea armatei române în războiu pentru desrobirea noastră. Oare n'a fost dl Csicsó eroul declarației din parlamentul dela Budapeșta, unde își exprima „profunda consternațiune” contra frașilor liberatori? Oare n'a aruncat dl Vaida prin articolul din *Reichspost* în numele tuturor generașilor viitoare (cine-l va fi îndreptățit să scrie în numele lor?) blestemul asupra regelui Ferdinand desrobitorul? Oare n'a osândit dl Vlad — împreună cu colegul său dr. Iustin Pop, alt maniac — în congregașia județeană dela Deva pe părintele Moșta, pe Osvadă și pe alți români ardeleni, numindu-i „gunoaiele Ardealului”, fiindcă au avut curajul să alege de timpuriu întru întâmpinarea frașilor desrobitori?

Dacă ar fi să alegem între eroismul postbelic al acestor vătași voinicești și între calitatea lor de trădători prin anticipație ai ideii de unitate și libertate națională, putem asigura de pe acum pe dl Maniu, că această din urmă calitate este singura, prin care numele pricinilor săi va rămânea fixat în istoria desrobirii Ardealului pe aceeaș pagină cu al dumisalc...

La răspântie. — Subt acest titlu, foaia bisericească-politică dela Blaj *Unirea* a publicat în numărul său din săptămâna trecută un prim-articol analizând situașia actualului guvern. Reținem această expresie: „La răspântie”, tocmai fiindcă ea se poate întoarce, ca un culit cu două tălăși, împotriva celor ce au folosit-o.

Ziarul *Unirea*, unicul organ de publicitate prin care se măturăseșe păcșile cerșurilor conducătoare ale bisericii gr. catol.

lice din Transilvania, înregistrând vâlva produsă de așa numita lege împotriva alarmismului, scrie, vorbă cu vorbă, următoarele: — „Lucrurile au ajuns după părerea noastră, la o răspântie deosebit de importantă pentru viitorul țării întregi. Când guvernului de a merge înainte — fără menajamentele, de puțini înțelese, de până acum — pe drumul cerut de noul sistem de guvernare, a provocat o încordare politică fără precedent, care nu mai admite compromisuri și trebuie să sfârșească cu biruința definitivă, și nu prea îndepărtată, a uneia dintre părțile beligerante“.

Până aici nimic de zis. Dar foaia bisericească-politică dela Blaj se grăbește să adauge imediat, ca nu cumva să fie învinuită de prea multă obiectivitate: — „Că simpatiile noastre încătrău merg, nu e nevoie s'o mai spunem și astfel putem încheia cu dorința ca drumul deschis prin noua lege să ducă la asanarea reală a vieții noastre de stat“.

Simpatiile *Unirei* se îndreaptă, deci, fără nici o ezitare, spre cărmuirea actuală a d-lui Iuliu Maniu, care a ridicat, totuș, atâtea desamăgiri, atâtea protestări și atâtea ireconciliabile vrăjmășii în toate straturile sociale, punându-se în conflict declarat cu așezămintele de temelie ale țării. Dar simpatiile cercurilor conducătoare ale bisericii gr. catolice, în numele cărora vrea să vorbească *Unirea*, tot spre partidul național-țărănesc merg? Știam de mult, că o mare parte dintre canonicii Blajului s'au lansat în politica militantă, făcându-se agenții propagandei împotriva regătenilor balcanizați și descinzând, de câte ori era nevoie, pe arena bătăliilor electorale. Până acum, însă, să părea că respectivii clerici înregistrați în comitetul de o sută lucrau pe socoteală proprie. Acum s'a declarat pe față național-țărănistă însăș mitropolia din Blaj?

Ar fi bine de știut acest lucru. În cazul când profesiunea de credință politică din *Unirea* n'ar fi împărțită de episcopatul român unit, să se publice cuvenita

dezavuare a redactorului prea zelos. În cazul când și episcopatul român unit s'a înscris printre voinicii d-lui Voicu Nițescu, să știe fiecare ce are de făcut. Cum? Confesiunea mea gr. catolică să mă oblighe *ipso facto* să mă plec unei guvernări imbecile, numai fiindcă cel care se compromite e un așa zis fiu sufletesc al Blajului? Dar tocmai această împrejurare mă determină să-i cer capul, ca să nu ne mai facă de râs!

Pricipe *Unirea*, sau nu pricepe? Noi, pare-mi-se, ne-am unit cu Roma, nu cu dezertorul Moldovan din Chișineu!

Necuvințe voinicesti. — Publicul cititor s'a obicinuit, să nu mai dea nicio atențiune injuriilor neorustice, aruncate cotidian prin coloanele ziarului *Patria* asupra tuturor oamenilor de valoare, cari au reușit să înbogățească, într'un domeniu sau altul, patrimoniul științei și al culturii românești. Iată însă, că acești energumeni ai celei mai desfrânate demagogii nu se mulțumesc a murdări cu clevetirile lor numai valorile productive din timpul de față, ci au început a pângări și memoria morșilor, cum s'a putut vedea aceasta într'un număr recent, în care orice om de bun simț va fi cîștit cu oroare numele celui mai sterp creier din câte a produs românismul, numele dlui *Iuliu Maniu* pus alături de numele lui *Nicolae Bălcescu*, mintea cea mai productivă și sufletul cel mai avîntat dintre românii secolului trecut. Patriotismul cald al acestui *martir al idealismului național*, de gradat pe aceș treaptă cu „iasca umană“ a subofițerului de artilerie austro-ungară, — care nu are decât meritul de a se fi prezentat după războiu să beneficieze din plin de sacrificiul altora, — este cea mai însoțită pângărire a trecutului glorios. Cu atât mai condamnabilă apare această necuvință voinicescă, cu cât isvorăște din hămesita năzuință de adulațiune a unui curent de derhagogic și a reprezentantului său submediocru dela Bădăcini. Voinicoșii colaboratori ai *Patriei* ar trebui să-și reamintească

vorbele lui Lamartine: „On ne doit pas faire de l'histoire la calomnie des morts“.

Festivalul poeziei. — În acest început însoțit de primăvară, editorii, oficialitatea, scriitorii chiar, au organizat o săptămână de propagandă în favoarea poeziei românești. Vitrinele librăriilor s'au împodobit cu volume aproape uitate, undele misterioase ale radiofoniei poartă prin văzduh strofe pline de rezonanțe interioare, iar în sălile de spectacol, după lăsarea cortinei între acte, actrițe cu glas argintiu spun versuri cum ar umbla cu cheta pe stradă pentru copiii orfani. Un val de simpatie s'a abătut asupra modestei Polymnia. Cenușereasa muzelor și-a încălțat condurul de aur și se arată vreme de șapte zile în haine de sărbătoare. Ideia e în același timp, caritabilă, sentimentală și comercială. O combinație fericită, care, nădăjduim, va prinde rădăcini. Cel puțin odată pe an, oamenii cari iubesc, sufăr și plâng în vălmășeala vieții cotidiene, își vor aduce aminte că dragostea lor, durerea lor, lacrimile lor, au fost tălmăcite pe toate fețele în cărți minunate ce-i așteaptă ca pe niște buni tovarăși sufletești.

Teatrul Național din Cluj, după pilda altora, a aranjat la rândul său un festival al poeziei, la care am fi fost buni-bucuroși să luăm și noi parte. Nu știm, însă, cine a aranjat aceasă serată literară în așa fel, încât să ne trezească par'că dinadins dorința de a rămâne acasă, lângă biblioteca poezilor noștri preferați. Fiindcă, după umila noastră părere, programul cu pricina a fost alcătuit, dacă nu cu un amestec ostentativ al nepriceperii, în orice caz cu concursul exclusiv al hazardului. Ghicim de ce a fost exclus de pe scena Teatrului Național din Cluj d. Octavian Goga. Pentru guvernarea analfabetă a dlui Iuliu Maniu, — mai mult ghicitor în bobi decât cititor de cărți, — autorul „Clăcașilor“ nu-i decât un fost poet, ale cărui foste poezii ar trebui, dacă s'ar putea, arse pe rug. Dar cum se poate închipui un festival al poeziei românești fără un cântec de Iosif, fără

o strofă din Vlahuță, fără un vers de-al lui Eminescu? De toți aceștia la un loc, și pe fiecare în parte, să-i suplinească, adică, d. Vasile Militaru?

N'am priceput, de-asemeni, de ce s'a reprezentat actul I din *Fântâna Blanduziei*, un act de expunere, și nu actul al II-lea, în care improvizația lui Horațiu în urma sfidării lui Zoil, poate fi socotită cu adevărat ca un omagiu adus inspirației poetice. Orice număr al programului, în asemenea împrejurări, își are țâlcul lui. Un festival al poeziei nu se poate mărgini la câteva declamări din autori mai mult sau mai puțin moderni, mai mult sau mai puțin citiți, mai mult sau mai puțin de talent. Decât așa mai bine nimic, pentrucă spectatorul, profund desamăgit, se va întreba: Aceasta-i poezia românească?

Nu mai atât?

O întrebare de actualitate. — Foaia guvernamentală din Cluj, *Patria* vrea să se războiască în numărul dela 4 Aprilie cu generalii Mărdărăscu, Petala și Rudeanu pentru gestul plin de demnitate, prin care au refuzat a se solidariza cu încercarea ministrului Costăchescu de a preamări opera basarabeană a trădătorului Șteru. *Patria* face o afirmațiune, care merită reținută și o întrebare, căreia i s'ar conveni un răspuns neîntârziat. Iată, ce scrie în stilul ei specific maghiaron: „dacă cineva în timpul războiului n'a fost român bun și a sprijinit pasiv sau activ dușmanii țării, a săvârșit tot așa păcat mare chiar fiind supus străini, ca și când ar fi fost cetățean român... Dar atunci pentru ce unii sunt crugași și alții răstigniți?“

Ce vor răspunde la această întrebare foștii „supuși străini“: Iuliu Maniu și Alexandru Vaida, cari în cursul războiului au sprijinit atât de activ pe dușmanii Țării Românești? E de prevăzut că mai ales cel din urmă se va grăbi să răspundă, că în adevăr i se face nedreptate tovarășului său de idei și acțiuni subversive, care a fost Constantin Șteru, dacă nu i se oferă un loc în

actualul guvern. De ce nu ar putea fi și el membru al acestui guvern alături de Alexandru Văida, a cărui atitudine în timpul războiului, n'a fost nici mai puțin păcătoasă, nici mai puțin trădătoare decât a lui Stere?

„Mărturisirea trupului”. — Epoca de adânci prefaceri sufletești și de mari zguduri sociale a războiului continuă să slujească drept sursă de inspirație pentru o bogată operă literară, de o valoare uneori pur documentară, alteori vizibil tendințioasă.

Romanul dlui D. V. Barnoschi, autorul unei reușite povestiri istorice: „Cărvunarii”, vrea să fie, în același timp, o crudă satiră politică socială și o evocare reală a unor întâmplări adevărate. Cel puțin așa ni-l prezintă recomandarea editorului, care ne oferă, odată cu volumul, următoarele comentarii: „Vremurile apocaliptice de sânge și de ruină sunt și vremuri de mare voluptate. În timpul revoluției franceze — spune un mare istoric — fecioarele se temeau mai puțin că-și vor pierde capul de cât că și-l vor pierde înainte de a-și fi pierdut fecioria. Războiul mondial, mai grozav decât toate, căzând peste o civilizație cam răzvrătită împotriva căștității creștine, a dat naștere nu numai unei vieți de mare libertate sexuală, dar și unui fel de noi morală, pe care autorul o numește mărturisirea trupului. Adică mărturisirea cinstit, fără falsă pudoare și brutal chiar, a tuturor aspirațiilor sincere și a nevoilor firești ale trupului. De aci a născut și un neo-feminișm. Autorul nici nu apără, nici nu condamnă mărturisirea trupului, are însă curajul să-i descrie plastic și realist aspectele și realizarea, considerând că un fenomen social când s'a generalizat, trebuie studiat”.

Rămâne de văzut, numai, dacă tendința satirică nu transformă zugrăvirea fenomenului social într'un pamphlet situat dincolo de hotarele literaturii. Aceasta nu vom ști decât după ce vom fi isprăviți de întors

cele 400 pagini ale „Neamului coșofenesc”, romanul dlui D. V. Barnoschi.

D-l C. Stere dă lecții. — Cei cari și-au închipuit, că odată cu demisia sa din partidul național-țărănist, d-l C. Stere și-a turnat cenușe în cap, pocăit, și s'a resemnat să dispară din viața publică a României întregite, s'au înșelată amarnic. S'ar părea că printre aceștia se găsește, în primul rând, d. Iuliu Maniu...

Nu, fostul director al *Luminei* are cu totul alte gânduri și e muncit cu totul de alte simțăminte. El are lecții de dat partidului din care a făcut parte până ieri, are destăinuri grave de scos la iveală, și mai are încă amenințări în tolba sa de răsvrătit. Într'o scrisoare adresată d-lui Ion Coșdrea, publicată în *Adevărul*, d-l C. Stere ridică un colț de perdea asupra acțiunii sale viitoare. Mai întâi, își asună meritul de a fi împiedicat ca partidul național-țărănist să apuce pe panta aventurii:

— „Și totuși, de sigur că îți aduci aminte, moș Ioane, scrie d. C. Stere, cum conducerea partidului nostru era gata de mai multe ori să ne arunce în niște aventuri nesocotite, care ar fi putut avea urmări fatale, — ca nerecunoașterea Regenței și a regelui Mihai, marșul asupra Bucureștilor din Alba Iulia”... E foarte interesant pentru noi să aflăm, că la vreme de opoziție tocmai d. C. Stere, ostracizatul opiniei publice românești, a reprezentat elementul echilibrant!

Dar mai departe? După ce înșiră, din punctul său de vedere greșelile guvernării dlui Iuliu Maniu, fostul mentor al acestuia anunță întemeierea unui nou și adevărat partid țărănesc, rupt din actualul conglomerat care ne cârmuiește astăzi, și își presimte apropiata reintrare în arena politică: „dacă imi va fi dat încă să trăiesc și să am puteri, în ceasurile hotărâtoare (acest partid) mă va vedea din nou în mijlocul său”.

Duelul Iuliu Maniu-C. Stere, după tovarășia de ieri, va fi, mâine, foarte pitoresc. Il așteptăm...